

**Evaluatie Aanpak
Laaggeletterdheid Gemeente
Bernheze 2022**

Colofon

Titel	Evaluatie Aanpak Laaggeletterdheid Gemeente Bernheze 2022
Auteurs	Merel Wolf, Marlies Elderenbosch
Versie	2.0
Datum	23-5-2022
Project	Gemeente Bernheze - Brede aanpak laaggeletterdheid 2022 (000931)

Stichting CINOP realiseert oplossingen voor complexe vraagstukken in onderwijs en arbeidsmarkt. Oplossingen met impact. Wij zetten ons in voor een optimale deelname van iedereen aan de samenleving, vandaag en morgen. We professionaliseren en flexibiliseren leerprocessen, samen met onze partners in onderwijs, overheid en bedrijfsleven. We zijn gespecialiseerd in vraagstukken rondom flexibel onderwijs, professionalisering in het beroepsonderwijs en arbeidsmarktleren: een leven lang ontwikkelen. Ook internationaal zijn we actief: samen met onze partners dragen we bij aan mobiliteit, Europese leermogelijkheden en onderwijsprojecten voor capaciteitsontwikkeling in Europa, Afrika, Azië en Latijns Amerika.

CINOP B.V.
Postbus 1585
5200 BP 's-Hertogenbosch
Tel: 073-6800800
www.cinop.nl

© CINOP B.V. 2022

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, op welke andere wijze dan ook, zonder vooraf schriftelijke toestemming van de uitgever.

Samenvatting

Vanuit het landelijk actieprogramma 'Tel mee met Taal 2016-2019' zet de gemeente Bernheze zich in om laaggeletterdheid in de gemeente terug te dringen. Naar aanleiding van het *Aanvalsplan laaggeletterdheid* in 2018 met aanbevelingen is in 2020 het *Uitvoeringsplan laaggeletterdheid* opgesteld waarin de aanpak m.b.t. het terugdringen van laaggeletterdheid in de periode 2020-2022 beschreven worden. In deze evaluatie wordt deze aanpak geëvalueerd. De volgende vragen staan centraal:

- 1) Hoeveel deelnemers zijn er geworven voor de activiteiten ter bevordering van geletterdheid?
- 2) Hoeveel deelnemers hebben er uiteindelijk meegedaan met deze activiteiten en wat zijn de achtergrondkenmerken van deze deelnemers? Welke laaggeletterde doelgroepen worden succesvol geholpen en welke doelgroepen worden over het hoofd gezien?
- 3) Welke doelen zijn er gesteld m.b.t. de aanpak van laaggeletterdheid en in hoeverre zijn deze doelen behaald?
- 4) Zijn de georganiseerde activiteiten uitgevoerd volgens plan, daarbij rekening houdend met de coronapandemie?
- 5) Hoe verliep de samenwerking met de gemeente en projectleider, tussen de stuur- en werkgroep en binnen de stuur- en werkgroep?
- 6) Wat waren succesfactoren in de aanpak?
- 7) Wat zijn ontwikkelpunten in de aanpak?

Om deze vragen te kunnen beantwoorden is er een aantal onderzoeksactiviteiten uitgevoerd. De aanpak is beschreven op basis van de beschikbare documenten, er is een data-analyse uitgevoerd op wervings- en deelnemersaantallen en zijn er groepsinterviews gehouden met betrokkenen. Op basis van de bevindingen worden een aantal aanbevelingen gedaan:

Aanbeveling 1: Doelen concretiseren

In de aanpak van laaggeletterdheid worden verschillende doelen beschreven. Deze zijn vaak nog niet nader geconcretiseerd in duidelijk meetbare (sub)doelen. Door meetbare doelen op te stellen, kan de voortgang beter gemonitord worden en worden problemen en succeservaringen snel herkend. Dit zal ook de slagkracht verhogen. De aanbeveling is om abstracte doelen te concretiseren en de evaluatie van de voortgang op te zetten in een cyclisch proces.

Aanbeveling 2: Samenwerking intensiveren

Over het algemeen wordt de samenwerking als zeer prettig ervaren door alle betrokkenen. Er wordt veel kennis uitgewisseld en men is op de hoogte van elkaars rollen en taken. Men is op het punt gekomen om van samenwerken middels informatie-uitwisseling te groeien naar samenwerking door gezamenlijk plannen te maken en projecten opzetten en uitvoeren. Het is de aanbeveling om vergadering zodanig in te richten dat er meer ruimte is voor het samen sparren over problemen en mogelijkheden, en de informatie-uitwisseling voorafgaand aan de vergaderingen (schriftelijk) te laten plaatsvinden.

Wat betreft de samenwerking met externe partijen wordt geadviseerd om, na het concretiseren van de doelen, na te gaan of belangrijke organisaties aan tafel zitten en het contact te intensiveren waar dat niet het geval is. Daarnaast wordt aanbevolen om meer om te zetten op uitwisselingmomenten met andere gemeentes. Veel gemeentes in de regio zijn bezig met beleid rondom laaggeletterdheid. Men kan van elkaars kennis profiteren door ervaringen uit te wisselen en eventueel regionale projecten op te zetten.

Aanbeveling 3: Focus op doelgroep Werkenden 30-50 en Werkende 50+

Uit de evaluatie blijkt dat de doelgroepen Werkenden 30-50 en Werkenden 50+ onvoldoende bereikt worden. Om deze doelgroepen te bereiken wordt aanbevolen de banden met het werkveld te versterken. Door werkgevers bewuster te maken en overkoepelende organisaties zoals het Integrale Bedrijven Noordoost-Brabant (IBN) of werkgeversservicepunt (WSP) meer te betrekken, kunnen deze doelgroepen beter worden bereikt en geholpen. Ook zou het aanstellen van een contactpersoon vanuit het bedrijfsleven in de stuurgroep helpen om meer op deze groep te focussen.

Aanbeveling 4: Aanscherpen werving en lesaanbod voor doelgroep Jongeren

De evaluatie toont aan dat de doelgroep Jongeren onvoldoende bereikt. Er wordt aanbevolen meer samen te werken met scholen om kwetsbare jongeren (preventief) te bereiken. Het formele lesaanbod kan ook toegespitst worden op thema's die een rol spelen bij deze jongeren, wat in de werving al gebeurt.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	1
2	Beschrijving aanpak laaggeletterdheid	3
3	Beschrijving onderzoeksofzet	5
3.1	Doel en onderzoeksvragen	5
3.2	Onderzoeksmethode	5
3.2.1	Onderzoeksvraag 1-2: Data-analyse	5
3.2.2	Onderzoeksvraag 3-7: Groepsinterviews	7
4	Onderzoeksvraag 1: Werving	8
4.1	Camouflagecursussen	8
4.2	DigiTaalpunt	9
5	Onderzoeksvraag 2: Deelnemersaantallen formele lesaanbod NT1	10
6	Onderzoeksvraag 3: Doelen	15
7	Onderzoeksvraag 4: Uitvoering volgens plan	16
8	Onderzoeksvraag 5: Samenwerking	17
8.1	Samenwerking met de gemeente	17
8.2	Samenwerking tussen stuur- en werkgroep	17
8.3	Samenwerking binnen stuur- en werkgroep	17
9	Onderzoeksvraag 6: Succesfactoren	19
10	Onderzoeksvraag 7: Ontwikkelpunten	21
11	Advies en aanbevelingen	24
	Op basis van het evaluatieonderzoek zijn er een viertal aanbevelingen:	24
	Aanbeveling 1: Doelen concretiseren	24
	Aanbeveling 2: Samenwerking intensiveren	25
	Aanbeveling 3: Focus op doelgroep A en C 'Werkenden 50+' en 'Werkenden 30-50'.	25
	Aanbeveling 4: Aanscherpen werving en lesaanbod voor doelgroep E 'Jongeren' (< 30)	26
12	Bijlage I – Overzicht aanpak laaggeletterdheid	27
13	Bijlage II - Werving en deelnemersaantallen lesaanbod NT2	28
14	Bijlage III – Taalkaart gemeente Bernheze	30

1 Inleiding

In 2015 erkenden de ministeries van SZW, OCW en VWS het probleem van laaggeletterdheid in Nederland door het landelijk actieprogramma 'Tel mee met Taal 2016-2019'¹ te formuleren. Dit actieprogramma is gericht op het bestrijden van laaggeletterdheid. Om dit actieprogramma uit te voeren dienen gemeentes regionaal samen te werken onder coördinatie van een contactgemeente. Deze contactgemeente ontvangt het gehele regionale educatiebudget en draagt de verantwoordelijkheid voor de inkoop, besteding en verantwoording van het ontvangen budget. De 18 gemeentes van Noordoost-Brabant, waar ook de gemeente Bernheze onder valt, werken samen onder coördinatie van de gemeente 's-Hertogenbosch. In het regionaal educatieplan wordt vastgelegd wat de visie is op educatie, welke aanbod er is voor welke doelgroep en hoe het budget verdeeld wordt. Hierin worden gemeentes de ruimte gegeven om aanbod aan te bieden passend bij de wensen en behoeften in de gemeente.

Het College van Burgemeester en Wethouders stelde in 2018 de *Aanvalsplan laaggeletterdheid* vast met wethouder Rein van Moorselaar als portefeuillehouder. Dit aanvalsplan is in 2020 vertaald naar het *Uitvoeringsplan laaggeletterdheid* met als doel laaggeletterde inwoners van de gemeente Bernheze te bereiken met het les- en ondersteuningsaanbod.

Het aandeel laaggeletterden van de bevolking in de gemeente Bernheze wordt momenteel geschat rond de 4%². Hoewel dit onder het landelijk gemiddelde van 12% ligt, komt dit neer op 2,100 individuen. Dat betekent dat een deel van de bevolking problemen ondervindt wat betreft geletterdheid, gecijferdheid of digitale vaardigheden. Deze problemen hebben grote invloed op tal val domeinen, zoals werk en participatie, financiële zelfredzaamheid en gezondheid.

Met laaggeletterden wordt een groep mensen bedoelt die kunnen lezen en schrijven, maar daarin onvoldoende vaardig zijn om volledig te participeren in de maatschappij. Het grootste deel van de laaggeletterden scoort net onder referentieniveau 2F, oftewel het niveau aan het einde van een vmbo- of mbo-2 of mbo-3-opleiding.³

Het blijkt in de praktijk lastig om 1) laaggeletterden te herkennen en 2) hen te ondersteunen bij het aanpakken van hun specifieke, individuele problemen. Dit heeft ertoe geleid dat het Aanvalsplan laaggeletterdheid van de gemeente Bernheze rust op de volgende pijlers⁴:

- 1) De leervraag van de deelnemer staat centraal voor de vormgeving van het onderwijstraject
- 2) Er wordt ingezet op de werving van de specifieke doelgroep middels de methodiek KLASSE!
- 3) De cursussen zijn vrijwillig, laagdrempelig en worden lokaal georganiseerd
- 4) Aanbieders van het onderwijs stemmen het aanbod met elkaar af en er is sprake van doorverwijzing binnen de verschillende partijen

¹ Kamerstuk *Actieprogramma Tel mee met Taal* (2015). [Link](#).

² Dashboard www.geletterdheidinzicht.nl; Cubiss (2019). *Ken uw doelgroep analyse – gemeente Bernheze*

³ Rijksoverheid. *Referentieniveaus taal en rekenen*. [Link](#).

⁴ Gemeente Bernheze (oktober 2018). *Uitvoeringsnotitie Aanpak Laaggeletterdheid in Bernheze*

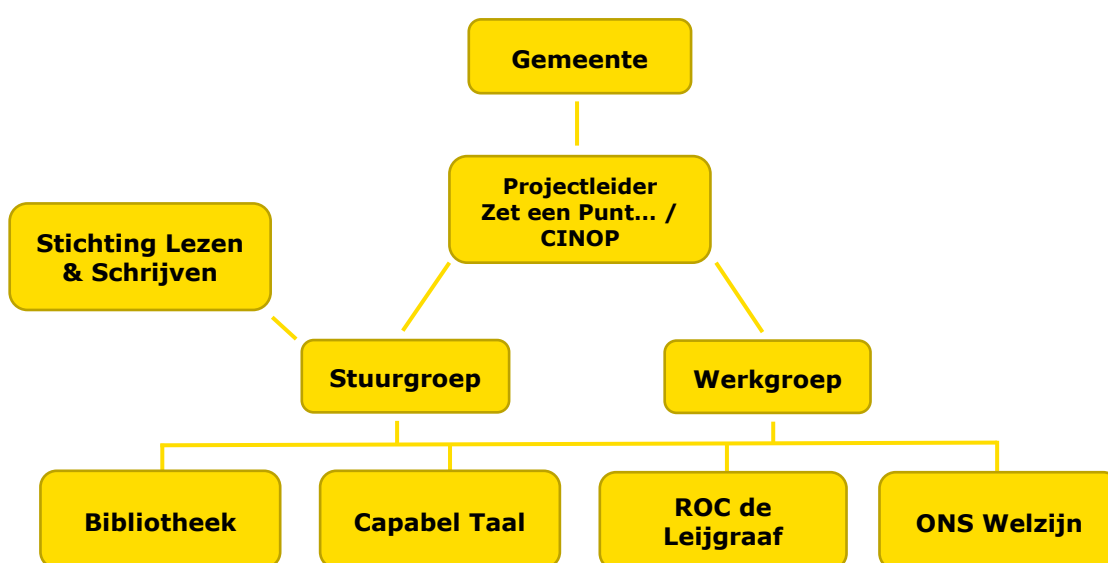
Daarnaast is er in het aanvalsplan aandacht voor preventie, het gebruik van 'klare taal' en communicatie. In dit aanvalsplan hanteert de gemeente een integrale aanpak en neemt het een duidelijke regierol op zich.

In deze publicatie wordt de aanpak laaggeletterdheid van de periode 2020-2022 geëvalueerd. De aanpak wordt in kaart gebracht en de werving, deelnemersaantallen, doelen, uitvoering en samenwerking worden geanalyseerd. Vervolgens worden succes- en verbeterpunten geïdentificeerd. Ten slotte wordt er een advies uitgebracht t.a.v. de borging van de aanpak laaggeletterdheid in de gemeente Bernheze.

2 Beschrijving aanpak laaggeletterdheid

Op basis van de door de gemeente beschikbaar gestelde documenten, waaronder het Uitvoeringsplan laaggeletterdheid uit 2020, is de aanpak van laaggeletterdheid van de gemeente Bernheze in kaart gebracht. Bijlage I toont een volledig overzicht van de aanpak. De samenwerking tussen verschillende partijen is een belangrijk onderdeel van de aanpak. Om deze samenwerking inzichtelijk te maken toont Figuur 1 welke partijen betrokken zijn bij de aanpak en hoe zij zich tot elkaar verhouden.

Figuur 1. Overzicht organisatorische structuur

De gemeente neemt de regierol aan. Dat betekent dat een ambtenaar voor minimaal 8 uur per week vrijgemaakt wordt om de aanpak laaggeletterdheid in de gemeente Bernheze vorm te geven en aan te sturen. Er is een onafhankelijke projectleider vanuit Zet een Punt.../CINOP die de stuur- en werkgroep voorziet. Voor de zowel de stuur- als werkgroep leveren de vier uitvoerende partijen (bibliotheek, Capabel Taal, ROC de Leijgraaf en ONS Welzijn) elk een lid. In de stuurgroep zit ook een lid van Stichting Lezen & Schrijven. De stuurgroep heeft als rol toe te zien op de doelen die zijn bepaald in het uitvoeringsplan en hierop gezamenlijk, als ook binnen de eigen organisatie op te sturen. De werkgroep coördineert de activiteiten en zorgt voor de correcte uitvoering daarvan.

Tabel 1 toont een overzicht van de activiteiten die in het kader van de aanpak van laaggeletterdheid georganiseerd worden.

Tabel 1. Overzicht activiteiten

Uitvoerder	Activiteiten
Gemeente	• Regierol • Gebruik methode KLASSE!
Bibliotheek	• DigiTaalpunt • Lesaanbod NT1
Capabel Taal	• Lesaanbod NT1
ROC de Leijgraaf	• Uitbreiding lesaanbod NT1 • Optimalisering lesaanbod NT1/ NT2 incl. trajecten voor jongeren
ONS Welzijn	• Werving NT1 middels camouflagecursussen • Uitbreiding Taalcafé o.a. voor doorstroom IBN

De gemeente Bernheze heeft gekozen om de methode KLASSE! te gebruiken als leidende methode in de aanpak van laaggeletterdheid. Hiermee waren zij de eerste gemeente die expliciet gebruik maakte van deze methode bij de aanpak van laaggeletterdheid. De methode KLASSE! gaat ervan uit dat het bereiken van laaggeletterde volwassenen het beste werkt als je ze aanspreekt op een manier die bij hen past en aansluit bij hun persoonlijke leervraag. Er worden gerichte camouflagecursussen ontworpen die passen bij de leervraag. Deze camouflagecursussen dienen als 'opstapje' naar formeel lesaanbod. Een belangrijk onderdeel van KLASSE! is dat er niet één stereotype 'laaggeletterd persoon' is, maar dat de vaardigheden van mensen met een lage geletterdheid ontzettend verschillen en er gekeken moet worden naar de persoon en zijn persoonlijke situatie. Bij deze methode wordt laaggeletterdheid breed opgevat: geletterdheid bestaat zowel uit taalvaardigheden, als reken- en digitale vaardigheden.

3 Beschrijving onderzoekopzet

3.1 Doel en onderzoeksvragen

Met dit onderzoek wordt de aanpak van laaggeletterdheid in 2020-2022 zoals uitgevoerd door de gemeente Bernheze geëvalueerd. Deze evaluatie richt zich op laaggeletterdheid onder NT1'ers: mensen die hetzij Nederlands als moedertaal hebben, hetzij Nederlands spreken op een functioneel niveau (B2/2F). De aanpak van laaggeletterdheid onder NT2'ers, mensen die nog niet op een functioneel de Nederlandse taal beheersen, wordt niet geëvalueerd⁵. Data over NT2'ers is echter wel verzameld en beschreven in Bijlage II. De onderzoeksvragen van de evaluatie zijn als volgt:

- 1) Hoeveel deelnemers zijn er geworven voor de activiteiten ter bevordering van geletterdheid?
- 2) Hoeveel deelnemers hebben er uiteindelijk meegedaan met het formele lesaanbod NT1 en wat zijn de achtergrondkenmerken van deze deelnemers? Welke laaggeletterde doelgroepen worden succesvol geholpen en welke doelgroepen worden over het hoofd gezien?
- 3) Welke doelen zijn er gesteld m.b.t. de aanpak van laaggeletterdheid en in hoeverre zijn deze doelen behaald?
- 4) Zijn de georganiseerde activiteiten uitgevoerd volgens plan, daarbij rekening houdend met de coronapandemie?
- 5) Hoe verliep de samenwerking met de gemeente en projectleider, tussen de stuur- en werkgroep en binnen de stuur- en werkgroep?
- 6) Wat waren succesfactoren in de aanpak?
- 7) Wat zijn ontwikkelpunten in de aanpak?

Naar aanleiding van de beantwoording van deze onderzoeksvragen wordt er een advies uitgebracht t.a.v. de borging van de aanpak laaggeletterdheid in de gemeente Bernheze.

3.2 Onderzoeksmethode

3.2.1 Onderzoeksvraag 1-2: Data-analyse

Om onderzoeksvraag 1 en 2 te beantwoorden werden data geanalyseerd met betrekking tot de werving van deelnemers en de aantallen deelnemers aan activiteiten in de periode 2020-2022. De wervingsdata in de vorm van camouflagecursussen werd opgevraagd bij ONS Welzijn. De bibliotheek biedt via het DigiTaalpunt, opgezet in 2021, een laagdrempelig loket waar mensen terecht kunnen met al hun vragen over (digitale) geletterdheid. Via dit loket worden zij doorverwezen naar deskundigen of het formele lesaanbod. De data over het formele lesaanbod NT1 werd opgevraagd bij de bibliotheek, Capabel Taal en ROC de Leijgraaf.

De data over deelnemersaantallen aan het formele lesaanbod NT1 werden uitgesplitst op een aantal achtergrondkenmerken, namelijk:

⁵ De Wet Educatie Beroepsonderwijs stelt dat gemeentes ook de opdracht hebben om lesaanbod aan te bieden voor NT2. Er wordt dan ook in de regio Noordoost Brabant vanuit het regionale aanvalsplan budget gereserveerd dat dient voor de scholing van NT2'ers. In deze evaluatie wordt echter specifiek de focus gelegd op de aanpak van laaggeletterdheid onder NT1'ers.

- a) Geslacht
- b) Leeftijd
- c) Burgerlijke staat (getrouwd of niet)
- d) Gezinssituatie (kinderen of niet)
- e) Arbeidsmarktstatus
- f) Taalachtergrond

Op basis van deze kenmerken werden de deelnemers ingedeeld in de zeven doelgroepen zoals vastgesteld in de Doelgroepenanalyse Laaggeletterdheid. In dit onderzoek zijn een aantal doelgroepen onder laaggeletterden geïdentificeerd op basis van PIAAC-data en de CBS-registerdata⁶. In deze Doelgroepenanalyse is met de techniek van 'kleine-domeinschatters' een schatting gemaakt van aandeel van elk van deze doelgroepen onder de laaggeletterden in de gemeente Bernheze. Deze gegevens zijn vrij toegankelijk via het dashboard geletterdheidinzicht.nl⁷.

De zeven doelgroepen die in de Doelgroepenanalyse Laaggeletterdheid onderscheiden worden zijn:

- A. Doelgroep 'Werkenden 50+': ouderen (50-65), werkend, met Nederlandse achtergrond, en zowel partner én kinderen
- B. Doelgroep 'Niet-actieven': ouderen (50-65), niet-actief (werkeloos), met Nederlandse achtergrond, en zowel partner én kinderen
- C. Doelgroep 'Werkenden 30-50': leeftijd 30-50 jaar, werkend, met Nederlandse achtergrond, divers qua partners en kinderen
- D. Doelgroep 'Ouderen': ouderen (50-65), zowel werkend als niet-werkend, met Nederlandse achtergrond, en ófwel een partner, ófwel kinderen
- E. Doelgroep 'Jongeren': jongeren (< 30 jaar), zowel werkend als niet-werkend, zowel met Nederlandse achtergrond als met migratieachtergrond, en zonder partner en kinderen
- F. Doelgroep: 'Migranten': mensen met migratieachtergrond, 30 jaar en ouder, zowel werkend als niet-werkend, en met partner, met kinderen of met beide
- G. Doelgroep 'Divers': mensen die niet in één van de groepen A t/m F vallen

Op basis van de achtergrondkenmerken werden de deelnemers aan de activiteiten ingedeeld in bovenstaande doelgroepen. De Doelgroepenanalyse Laaggeletterdheid is uitgevoerd met PIAAC-data en de CBS-registerdata in de leeftijdsgroep 16-65. Aangezien een gedeelte van de deelnemers aan de activiteiten 65 jaar of ouder waren, zijn de leeftijdscategorieën van doelgroep A, B en D van 50-65 jaar opgehoogd tot 50+. Dit voorkwam dat alle 65+'ers in de doelgroep G 'Divers' werden ingedeeld.

Voor de evaluatie werd het aandeel van de verschillende doelgroepen in de georganiseerde activiteiten vergeleken met de geschatte aantallen laaggeletterden naar doelgroep in Bernheze. Zo werd in kaart gebracht welke doelgroepen succesvol benaderd werden in de huidige aanpak en welke doelgroepen (nog) niet. Het werven en motiveren van de verschillende doelgroepen vereist verschillende aanpakken⁸ en aan de hand van deze analyse kan de aanpak gericht aangescherpt worden.

⁶ Huijts, T., Bijlsma, I., & van der Velden, R. (2020). Wetenschappelijke Verantwoording Doelgroepenanalyse Laaggeletterden. [Link](#).

⁷ Dashboard www.geletterdheidinzicht.nl

⁸ Groot, A., & Fond Lam, J. (2020). Handreiking Doelgroepenanalyse. [Link](#).

3.2.2 Onderzoeksvraag 3-7: Groepsinterviews

Om onderzoeksvraag 3 tot en met 7 te beantwoorden zijn er vijf groepsinterviews gehouden de verschillende uitvoerende partijen (gemeente, bibliotheek, Capabel Taal, ROC de Leijgraaf en ONS Welzijn). Bij elk interview was een lid van de stuur- en werkgroep van de betreffende partij aanwezig, behalve voor de gemeente, die niet plaatsneemt in de stuur- of werkgroep. Voorafgaand aan de interviews werd een leidraad opgesteld om de focus tijdens het interview en de continuïteit tussen de interviews te waarborgen. De leidraad was als volgt:

- 1) Welke doelen wat betreft de bevordering van geletterdheid zijn behaald?
 - Welke doelen zijn concreet vastgesteld?
 - Hoe zijn die doelen vastgesteld? Zijn er KPI's (Key Performance Indicators) voor de doelen vastgesteld?
- 2) Zijn de activiteiten uitgevoerd volgens plan?
 - Wat voor impact heeft de coronapandemie gehad op het uitvoeren van de activiteiten?
- 3) Hoe verliep de samenwerking?
 - Hoe verliep de samenwerking met de gemeente?
 - Hoe verliep de samenwerking tussen de stuur- en werkgroep?
 - Hoe verliep de samenwerking binnen de stuur- en werkgroep (nl., met de andere uitvoerders)?
- 4) Wat was succesvol in de aanpak?
- 5) Welke ontwikkelpunten zijn er nog? Wat is er nodig om de aanpak verder te borgen?

De punten 1 en 2 uit de leidraad werden per activiteit uitgevraagd (weergegeven in Tabel 1). Tijdens de interviews werd genotuleerd en de gesprekken werden tevens opgenomen.

4 Onderzoeksvraag 1: Werving

Er worden verschillende activiteiten georganiseerd om inwoners van de gemeente Bernheze te bereiken en door te verwijzen naar lesaanbod. Al deze activiteiten en het formele lesaanbod zijn gebundeld in de Taalkaart, een overzicht van het aanbod gericht op het versterken van de basisvaardigheden (zie Bijlage III). In het najaar 2021 is er een actualisatie van dit document geweest en is het digitaal toegankelijk voor alle betrokken partijen middels een gedeeld online document.

Op de Taalkaart staat voor alle activiteiten beschreven voor welke doelgroep deze bedoeld zijn. In deze evaluatie worden wervingsactiviteiten voor NT2'ers buiten beschouwing gelaten. Deze worden kort besproken in Bijlage II.

4.1 Om NT1'ers te werven worden er door ONS Welzijn en de bibliotheek verschillende activiteiten georganiseerd. Een voorbeeld is de leeskring, waar gezamenlijk Nederlandse literatuur wordt gelezen. In 2020-2021 waren er 14 deelnemers. Ook zijn er een aantal initiatieven rondom digitale vaardigheden, zoals een computerinloop, een inlooppunt voor vragen over de digitale overheid (IDO) en het Digi-Taalpunt. Naast het organiseren van activiteiten om NT1'ers te werven, is OnsWelzijn tijdens alle 1-op-1 gesprekken met cliënten alert op mogelijk problemen die worden veroorzaakt door onvoldoende basisvaardigheden. Dit heeft ertoe geleid dat in totaal 31 deelnemers zijn geworven en toegeleid naar aanbod (Zie hoofdstuk 5). Een andere belangrijke manier van werven in de gemeente Bernheze is het organiseren van camouflagecursussen vanuit de methodiek KLASSE!. Camouflagecursussen

De gemeente hanteert de methodiek KLASSE! als uitgangspunt voor de wervingsstrategie. Dit is een methodiek om laaggeletterde NT1'ers te benaderen, te bereiken en te werven. De methodiek is leidend in het kunnen aansluiten bij leervragen van volwassenen in het dagelijkse leven, zowel privé als op werk. Onderdeel van KLASSE! is het opzetten van camouflageaanbod: cursussen die fungeren als een verlengde intake en waarbij laaggeletterdheid bij deelnemers gesignaleerd wordt en laaggeletterde cursisten kunnen worden toegeleid naar het les- en ondersteuningsaanbod. Hiervoor kunnen bestaande cursussen (bijvoorbeeld een cursus koken), worden omgebouwd naar een camouflagecursus, door explicieter aandacht te hebben voor basisvaardigheden. De "camouflage" zit erin dat de deelnemer geen cursus taal of rekenen volgt, maar een cursus 'voorlezen aan je kind' of een cursus 'budgetteren'. Zo leert de deelnemer voorlezen of budgetteren, maar kan er tegelijkertijd door de cursusleiders worden gekeken of de basisvaardigheden een mogelijk struikelblok zijn voor de cursisten. De cursisten worden dan op vrijwillige basis doorverwezen naar passend vervolgaanbod.

Aangezien de gemeente Bernheze een van de eerste gemeentes is in Nederland die de methodiek KLASSE! gebruikt in de aanpak van laaggeletterdheid, werd er bij aanvang van de uitvoering van het beleid ingezet op het informeren over deze methode. Zo werd er

voor lokale professionals met klantcontacten, van bijvoorbeeld de bibliotheek en het Sociaal Team, een informatiebijeenkomst georganiseerd. Dit zorgde ervoor dat alle betrokkenen goed op de hoogte waren van de methodiek die zo centraal staat in de aanpak.

De daadwerkelijke uitvoer van de camouflagecursussen heeft door de coronapandemie vertraging opgelopen. Op het moment van schrijven (april 2022) is ONS Welzijn bezig met het uitwerken van divers camouflageaanbod gericht op de verschillende doelgroepen. Zo wordt er aanbod voor jongeren ontwikkeld gericht op financiële vaardigheden (o.a. 'Ik ben 18, wat moet en mag ik?') en aanbod voor ouders met jonge kinderen gericht ('Gezond koken met je kind'). Aanbod voor werkende ouders is nog in ontwikkeling. Vooralsnog zijn er dan ook nog geen cijfers bekend over aantal geworven deelnemers door middel van het camouflageaanbod.

4.2 Digi-Taalpunt

De gemeente Bernheze zet zich ook in voor de digitale ondersteuning van de inwoners. Hiervoor zijn verschillende activiteiten ontwikkeld. Voor één van deze activiteiten is concrete data beschikbaar van het aantal deelnemers. Op 16 september 2021 werd door de bibliotheek het Digi-Taalpunt gelanceerd als laagdrempelig loket voor vragen met betrekking tot geletterdheid, gecijferdheid en digitale vaardigheden. Bij het loket wordt bezoekers digitale ondersteuning aangeboden en worden ze doorverwezen naar aanbod (formeel of non-formeel) waar nodig. Tussen de lancering en het moment van evaluatie (4 april 2022) hebben 99 inwoners van de gemeente Bernheze gebruik gemaakt van het Digi-Taalpunt. Gezien de laagdrempelige opzet van het loket worden er geen achtergrondgegevens geregistreerd. De ervaring van de medewerkers van het Digi-Taalpunt is dat het merendeel van de bezoekers een NT1'er was en ouder was dan 65 jaar. Ook werd opgemerkt dat het merendeel van de bezoekers met een vraag kwam over de Digitale Overheid. Vanwege de coronapandemie werden burgers geacht vaccinatie- en testafspraken te maken. Hoewel de mogelijkheid bestond om dit telefonisch te doen, was er de tendens om dit vooral digitaal te laten verlopen. Ook de invoering van het digitale Coronabewijs, een app waarin middels een QR-code aangetoond kon worden dat een burger gevaccineerd, getest of hersteld was van corona, vergde zekere digitale inspanning. De invoering van deze digitaal georiënteerde maatregelen was voor velen de aanleiding om het Digi-Taalpunt te bezoeken. De medewerkers van het Digi-Taalpunt de bezoekers konden doorverwijzen naar het lokale aanbod, wanneer zij een verdere leervraag opmerkten bij de bezoekers. Er zijn geen gegevens over het aantal doorverwijzingen beschikbaar.

5 Onderzoeksvraag 2: Deelnemersaantallen formele lesaanbod NT1

In de gemeente Bernheze werden in de periode 2020-2022 vier cursussen aangeboden ter bevordering van de geletterdheid voor NT1'ers. Er is ook data ontvangen van Capabel Taal over het lesaanbod voor NT2'ers. Deze worden hier buiten beschouwing gelaten. Ter volledigheid zijn deze data wel geanalyseerd en worden gerapporteerd in Bijlage II. De vier cursussen voor NT1'ers worden beschreven in Tabel 2.

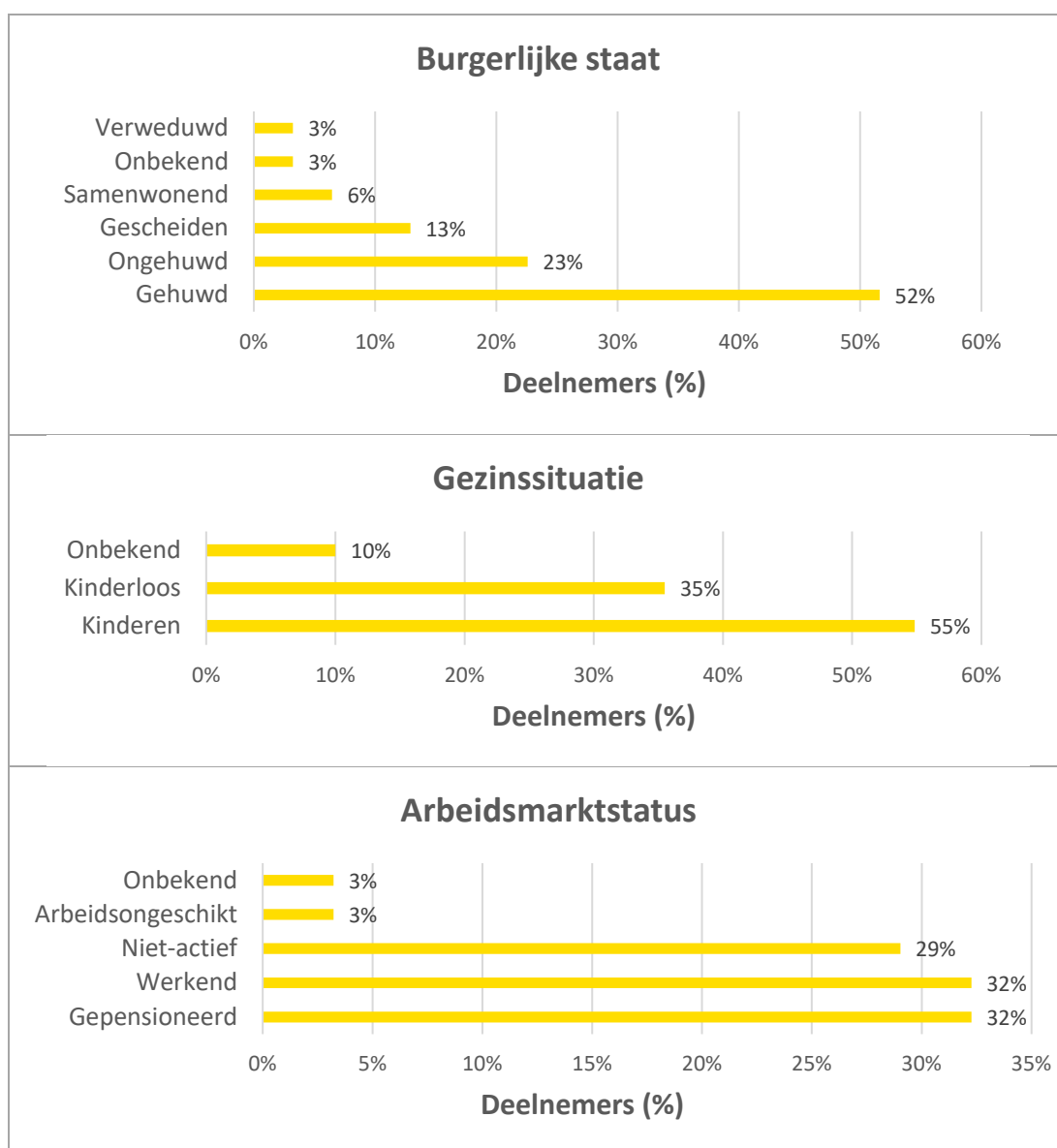
Tabel 2. Overzicht cursusaanbod NT1

Cursus	Uitvoerende partij	Beschrijving	Deelnemers (%)
Klik & Tik	Bibliotheek	Ontwikkelen van digitale vaardigheden, bijvoorbeeld gebruik maken van het internet, e-mailen, online formulieren invullen, downloaden	0 (0%) ⁹
Digisterker	Bibliotheek	Ontwikkelen van digitale vaardigheden, in het bijzonder werken met de digitale overheid, zowel gemeentelijke als landelijke overheidsdienstverlening.	3 (10%)
Taaltraject NT1	Capabel Taal	Het verhogen van het taalniveau van instroomniveau naar 1F of van 1F naar 2F	6 (19%)
Leren? Gewoon doen!	ROC de Leijgraaf	Ontwikkelen van basisvaardigheden (lezen, schrijven, rekenen en digitale vaardigheden)	22 (71%)

In totaal waren er 31 deelnemers aan de vier cursussen, waarvan 71% vrouw en 29% man. Deze deelnemers zijn via OnsWelzijn geleid naar het hierboven beschreven aanbod. Het grootste gedeelte van de deelnemers viel in de groep 65+'ers (42%), 30-50 jaar oud (32%), of 50-65 jaar oud (23%). Er was maar een klein aandeel jongeren van 30 jaar of jonger (3%). In Figuur 2 zijn de deelnemers uitgesplitst naar burgerlijke staat, gezinssituatie en arbeidsmarktstatus. De helft van de deelnemers is getrouwd (51%). Verder zijn deelnemers ongehuwd (23%), gescheiden (13%) of samenwonend (6%). De meerderheid van de deelnemer heeft (volwassen) kinderen (55%) en een aantal is kinderloos (35%). Wat betreft arbeidsmarktstatus zijn er evenveel deelnemers gepensioneerd als werkend (32%) of niet-actief in de arbeidsmarkt (m.a.w. werkeloos) (29%).

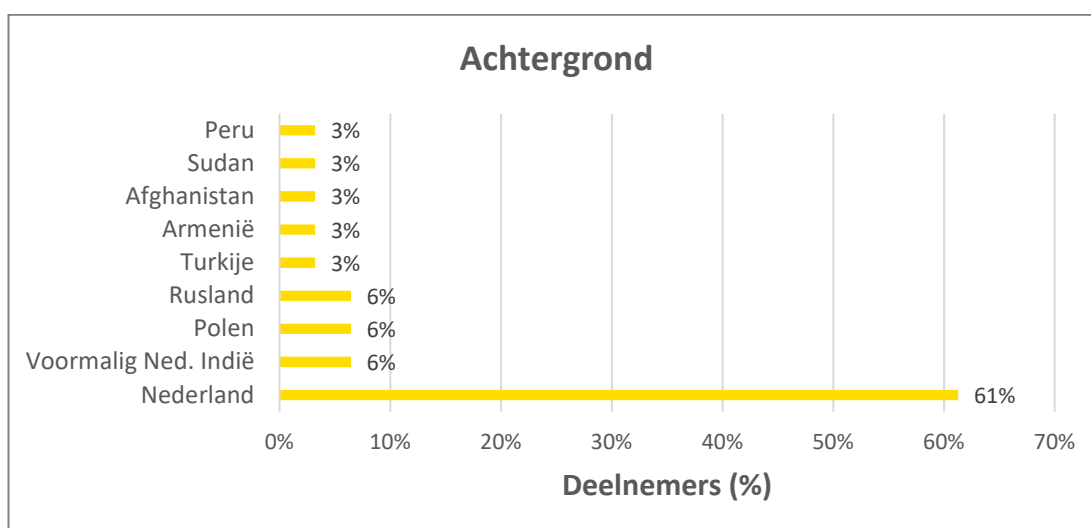
Figuur 2. Deelnemers uitgesplitst naar burgerlijke staat, gezinssituatie en arbeidsmarktstatus

⁹ Door de coronapandemie kon deze cursus niet doorgaan

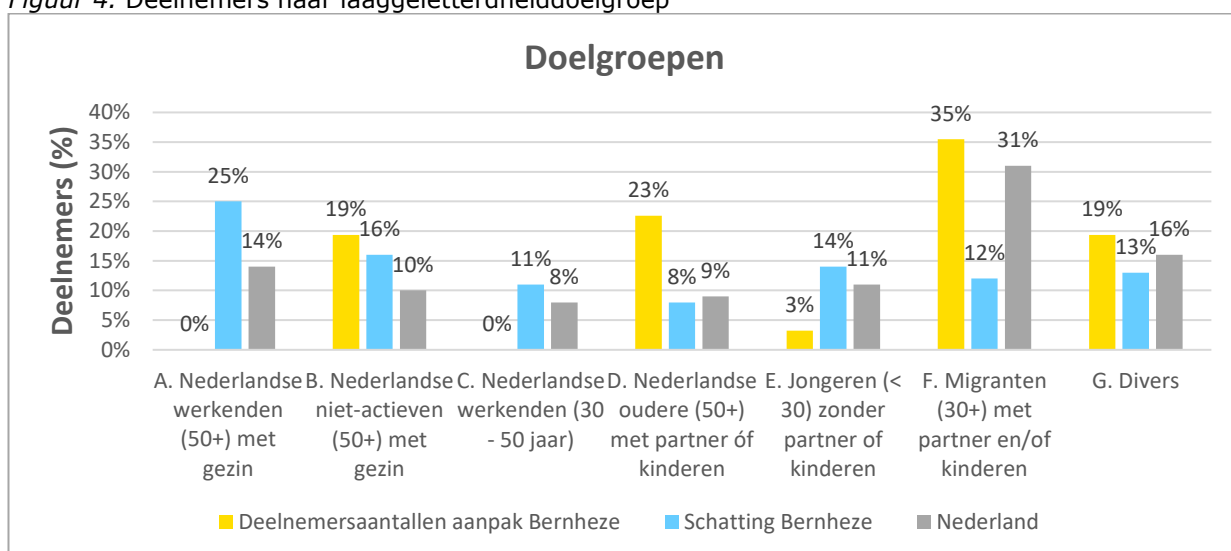
Figuur 3 toont dat het grootste gedeelte van de deelnemers een Nederlandse achtergrond heeft (61%). De rest van de deelnemers (35%) heeft een andere achtergrond. Er zijn verder geen opvallende trends te zien de achtergrond van de deelnemers.

Figuur 3. Deelnemers naar achtergrond

Op basis van deze achtergrondkenmerken zijn de deelnemers aan de cursussen ingedeeld in zeven doelgroepen zoals vastgesteld in de Doelgroepenanalyse Laaggeletterdheid¹⁰. Figuur 4 toont in geel de deelnemers van de cursussen uitgesplitst naar de zeven doelgroepen. 35% van de deelnemers is ingedeeld in doelgroep F 'Migranten', aangezien 35% van de deelnemers een niet-Nederlandse achtergrond had. 23% van de deelnemers valt onder doelgroep D 'Ouderen'. Verder valt 19% van de deelnemers onder doelgroep B 'Niet-actieven' (19%), aangezien ze niet actief zijn in de arbeidsmarkt. 3% valt onder doelgroep E 'Jongeren'. 19% van de deelnemers is ingedeeld in groep G 'Divers', aangezien zij op basis van hun achtergrondkenmerken niet bij één van de andere doelgroepen ingedeeld kunnen worden.

Figuur 4. Deelnemers naar laaggeletterdheiddoelgroep

Vervolgens werd de doelgroepen van deelnemers aan de cursussen vergeleken met het geschatte aandeel van deze doelgroep onder de laaggeletterden in de gemeente Bernheze. Deze schattingen zijn berekend in de Doelgroepenanalyse Laaggeletterdheid en vrij toegankelijk via het online dashboard geletterdheidinzicht.nl. Wanneer de

¹⁰ Huijts, T., Bijlsma, I., & van der Velden, R (2020). Wetenschappelijke Verantwoording Doelgroepenanalyse Laaggeletterden. [Link](#).

doelgroepen van de deelnemers aan het formele lesaanbod vergeleken worden met geschatte doelgroeps grootte voor de gemeente Bernheze, zijn er de volgende conclusies te trekken.

- A. Het valt op dat er geen deelnemers zijn bereikt in Bernheze die in doelgroep A 'Werkenden 50+' vallen, terwijl geschat wordt dat 25% van de laaggeletterden in Bernheze in deze doelgroep valt. Het lijkt er dus op dat deze doelgroep onvoldoende bereikt wordt met de huidige aanpak en zij niet deelnemen aan het cursusaanbod.
- B. Wat betreft doelgroep B 'Niet-actieven' komt het percentage deelnemers aan het formele lesaanbod (19%) redelijk overeen met de schatting voor de gemeente Bernheze uit de Doelgroepenanalyse Laaggeletterdheid (16%). Deze doelgroep wordt dus succesvol bereikt met de huidige aanpak.
- C. Voor doelgroep C 'Werkenden 30-50' valt het op dat geen van de deelnemers aan het formele lesaanbod behoren tot deze doelgroep, terwijl volgens de schatting 11% van de laaggeletterden in de gemeente Bernheze in deze doelgroep past. Het lijkt erop dat ook deze doelgroep onvoldoende bereikt wordt met de huidige aanpak.
- D. Opvallend is dat het aantal deelnemers ingedeeld in groep D 'Ouderen' veel hoger is (23%) dan de geschatte grootte van deze doelgroep voor de gemeente Bernheze (8%). Deze bevinding valt te verklaren. De data van de Doelgroepenanalyse Laaggeletterdheid betreft alleen de leeftijdsgroep 16-65 jaar. Daarentegen is 43% van de deelnemers aan de cursussen in Bernheze 65 jaar of ouder. Bij het indelen van de deelnemers in de doelgroepen voor deze evaluatie zijn deelnemers van 65 jaar en ouder ook ingedeeld in de doelgroep D 'Ouderen'. Dit verklaart waarom het aandeel van deze doelgroep onder de deelnemers aan de cursussen groter is dan de schatting voor de gemeente Bernheze. Er valt de conclusie te concluderen dat deze groep buitengewoon goed bereikt wordt met de huidige aanpak.
- E. Maar 3% van de deelnemers aan het formele lesaanbod in Bernheze is ingedeeld in doelgroep E 'Jongeren', terwijl er geschat wordt dat 14% van de laaggeletterden in Bernheze tot deze groep behoort. Ook deze doelgroep wordt momenteel onvoldoende bereikt.
- F. Het aandeel deelnemers aan het formele lesaanbod in Bernheze dat is ingedeeld in doelgroep F 'Migranten' is bijna drie keer zo groot (35%) als het geschatte aandeel in Bernheze (12%). Een verklaring voor deze bevinding kan zijn dat de gemeente Bernheze ook een uitgebreid lesaanbod voor NT2'ers heeft op verschillende niveaus (zie Bijlage II). Het is aannemelijk dat dankzij dit lesaanbod deelnemers vanuit de NT2-cursussen doorstromen naar het cursusaanbod NT1.
- G. Het aandeel van deelnemersaantallen aan het formele lesaanbod in doelgroep G 'Divers' komt redelijk (19%) met de schatting van voor de gemeente Bernheze (13%). Deze doelgroep is onder de deelnemers aan de cursussen voornamelijk opgebouwd uit mensen die niet actief zijn in de arbeidsmarkt en noch een partner noch kinderen hebben. Hierdoor passen ze in geen enkele doelgroep.

Op basis van deze vergelijkende doelgroepenanalyse is te concluderen dat de doelgroepen B 'Niet-actieven', D 'Ouderen', F 'Migranten' en G 'Divers' goed bereikt worden met de

huidige aanpak van laaggeletterdheid. De doelgroepen A 'Werkenden 50+', C 'Werkenden 30-50' en E 'Jongeren' worden nog onvoldoende bereikt.

6 Onderzoeksvraag 3: Doelen

In de groepsinterviews werd uitgevraagd welke doelen met betrekking tot de aanpak van laaggeletterdheid behaald waren. Het bleek dat veel geïnterviewden het lastig vonden om concreet vastgelegde doelen te benoemen. Het is mogelijk dat de geïnterviewden de doelen niet helder op het netvlies hebben staan doordat zij zich meer met de uitvoering van de aanpak bezighouden, of doordat de doelen op de achtergrond zijn geraakt door andere zaken, bijvoorbeeld de coronapandemie. Opvallend is wel dat in de documenten vanuit de gemeente die de aanpak beschrijven de doelen vrij abstract zijn beschreven en er geen concrete doelen, bijvoorbeeld in de vorm van Key Performance Indicators (KPI's) zijn opgesteld. Er was de verwachting dat de uitvoerende partijen deze zouden concretiseren en dit zouden voorleggen aan de gemeente. Dit is bij een aantal partijen gebeurt, maar bij sommige niet.

De geïnterviewden van partijen die gecontracteerd zijn door de gemeente of regio meldden wel dat er hetzij in de contractafspraken hetzij door de beschikbare begroting concrete afspraken zijn opgesteld over de aantallen die kunnen deelnemen aan het formele lesaanbod. De doelen over het lesaanbod zijn dus wel geconcretiseerd. Dit geldt alleen voor de aanbieders van de educatie, Capabel en De Leijgraaf.

Uit de interviews bleek dat er een grote behoefte is aan concretiseren van de opgestelde doelen. Geïnterviewden verwachten dat met het concretiseren van de doelen het beleid doeltreffender uitgevoerd kan worden. Met concrete doelen, bijvoorbeeld in de vorm van KPI's, kan de uitvoering gemakkelijker geëvalueerd worden, doordat het uitnodigt tot het systematisch registreren, monitoren en evalueren van de uitvoering.

7 Onderzoeksvraag 4: Uitvoering volgens plan

Deze paragraaf gaat in op de vraag of de activiteiten georganiseerd in het kader van de aanpak van laaggeletterdheid zijn uitgevoerd volgens plan, en in het bijzonder welke impact de coronapandemie heeft gehad.

De coronapandemie heeft invloed gehad op het werven van deelnemers. De projectleider is per november 2021 begonnen en vanwege de coronapandemie konden de eerste camouflagecursussen in april 2022 van start gaan. Deze cursussen zijn gericht op de doelgroepen ouders met jonge kinderen, kwetsbare jongeren en mensen die hun digitale vaardigheden willen verbeteren.

Wat betreft de cursussen van het lesaanbod waren de ervaringen vrij gemengd. Afhankelijk van het niveau de deelnemers werden sommige lopende cursussen stilgelegd en andere online vervolgd. De ervaring was dat hoe lager het niveau van geletterdheid of ervaring met digitale hulpmiddelen, des te moeilijker het was om over te gaan op online lessen. De stilgelegde cursussen werden weer vervolgd zodra de maatregelen dat toelieten, zodat de deelnemers wel hun certificaat of diploma konden behalen. Over het algemeen waren de geïnterviewden tevreden met de flexibele en wendbare houding van de docenten. Ook werd er vol lof gesproken over de goede digitale infrastructuur die het mogelijk maakte om lessen online te vervolgen. Een aantal cursussen waren niet gestart hetzij door de maatregelen, hetzij doordat te weinig deelnemers zich aanmeldde, mede doordat de werving ook vermoeilijkt werd door de coronamaatregelen.

Uit de gesprekken kwam ook naar voren dat de coronapandemie invloed heeft gehad over de samenwerking tussen de verschillende partijen die een rol spelen bij de aanpak. Overleggen vonden vrijwel altijd online plaats. Sommige groepen hebben elkaar tot op heden nog nooit fysiek ontmoet. Hierdoor was het lastiger elkaar te leren kennen, zowel op persoonlijk als professioneel vlak. Het bleef hierdoor langer onduidelijk wie wat deed. Ook het aanleggen van een netwerk met externe partijen, bijvoorbeeld werkgevers, werd hierdoor bemoeilijkt.

Toch had de coronapandemie niet alleen een negatieve invloed op de uitvoering van de aanpak. De medewerkers van de bibliotheek meldden dat de loketten waar mensen terecht konden met (taal)vragen, zoals het DigiTaalpunt of Informatiepunt Digitale Overheid, meer bezocht werden. Dit omdat, zoals eerder beschreven, de overheid in toenemende mate zich beriep op de digitale vaardigheden van de burgers in het beleid rondom de coronapandemie. Ook andere maatschappelijke ontwikkelingen, zoals bijvoorbeeld de stijgende gasprijzen en de energietransitie, leidden ertoe dat meer mensen de vraagloketten vonden en bezochten. Door het toenemende aantal bezoekers werd de doorverwijsfunctie van deze loketten versterkt.

8 Onderzoeksvraag 5: Samenwerking

8.1 Samenwerking met de gemeente

Aan alle uitvoerende partijen werd gevraagd hoe zij de samenwerking met de gemeente hadden ervaren. De ervaringen waren wisselend. Sommige geïnterviewden hadden korte lijntjes met ambtenaren van de gemeente en regelmatig tussentijds contact. Andere geïnterviewden ervoeren dat communicatie wat stroef verliep. De reden die hiervoor genoemd werd waren dat er functiewisselingen bij zowel de gemeente als de uitvoerende partijen hadden plaatsgevonden waardoor bestaande contacten opnieuw gelegd moesten worden.

Uit de interviews kwam naar voren dat er een zeker spanningsveld bleek te zijn over wie de regie zou moeten nemen. Bij uitvoerende partijen was er de verwachting dat de gemeente een sturende regierol op zich zou nemen. Aan de andere kant wordt er vanuit de gemeente ook verwacht dat deelnemende partijen een zelfstandige, initiatiefrijke rol zouden opnemen.

8.2 Samenwerking tussen stuur- en werkgroep

Uit de interviews bleek dat de stuur- en werkgroep weinig formele contactmomenten hebben. Leden van de stuur- en werkgroep van dezelfde partij hebben wel regelmatig contact. In deze sfeer worden kennis en ontwikkelingen gedeeld. De onafhankelijke projectleider wordt als 'linking pin' genoemd die de stuur- en werkgroep aan elkaar koppelt. Er is veel vertrouwen bij alle betrokkenen dat deze persoon belangrijke onderwerpen tussen de stuur- en werkgroep uitwisselt door deze te agenderen waar nodig en het contact tussen gemeente en stuur- en werkgroep onderhoudt. De meeste geïnterviewden hebben geen behoefte aan een uitbreiding in contact tussen de stuur- en werkgroep en vinden de huidige situatie goed werken. Een aantal ziet wel potentie in meer contact om daarmee de samenwerking te intensiveren, met name in het kader van het opstellen van concrete doelen en het evalueren van de uitvoering daarvan.

8.3 Samenwerking binnen stuur- en werkgroep

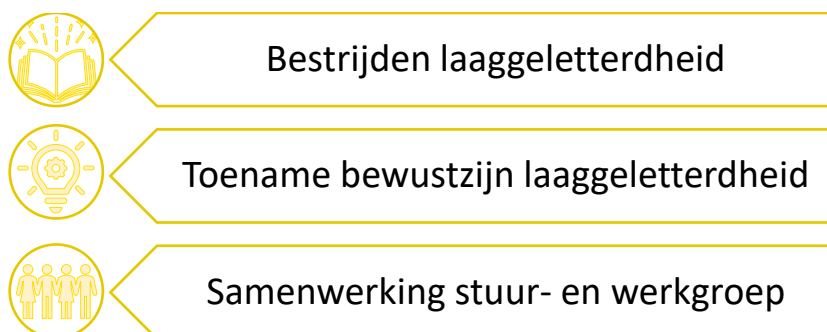
Tijdens de interviews werd stilgestaan bij de vraag hoe de interne samenwerking binnen de stuur- of werkgroep ervaren werd. In de werkgroep waren de resultaten erg positief. Men is bekend met wie wat doet en kan elkaar goed vinden. Er is sprake van korte lijntjes. Het overleg werd omschreven als een sessie voor kennisuitwisseling en een evaluatie van de uitvoering. Men vertelt elkaar wat er speelt, welke ontwikkelingen zijn en hoe het gaat. Hoewel de leden van de werkgroep werkzaam zijn bij verschillende partijen en daarmee dus ook verschillende taken hebben, is er wel ruimte om advies te vragen en te geven. Het is een veilige plek om nieuwe ideeën te bespreken. Ook is er sprake van een zekere slagkracht: zaken die aangekaart worden, worden vervolgens ook aangepakt.

Ook bij de stuurgroep is het beeld van de interne samenwerking grotendeels positief. Er heerst een positief klimaat waarin de leden elkaar informeren, elkaars rollen en taken kennen, en gezamenlijk nadenken over de aanpak en eventuele problemen. Er wordt bij een aantal leden wel een gemis aan slagkracht ervaren. Vooralsnog, melden zij, wordt er tijdens de vergadering veel geïnformeerd. Dit was nodig om elkaars rollen en taken te leren kennen. Nu vinden zij het tijd worden om als groep een actievere en meer agenderende rol aan te nemen door doelen op te stellen en de uitvoering daarvan te evalueren.

9 Onderzoeksvraag 6: Succesfactoren

Een belangrijk onderdeel van deze evaluatie is het in kaart brengen van succesfactoren: welke componenten van de aanpak zijn al goed van de grond gekomen? De succesfactoren zijn in Figuur 5 in beeld gebracht.

Figuur 5. Succesfactoren

Eén succesfactor die veel wordt genoemd in de interviews hangt samen met het uiteindelijke doel van de gehele aanpak: **het bestrijden van laaggeletterdheid**. Laaggeletterde deelnemers worden geworven via ONS Welzijn en zij de deelnemers naar lesaanbod weten door te verwijzen. De geïnterviewden ervaren dat de deelnemers niet alleen groeien in hun geletterdheid, maar ook dat hun zelfredzaamheid en zelfvertrouwen toenemen. Voor dit resultaat wordt een aantal oorzaken genoemd. Ten eerste is het lesaanbod vraaggericht in plaats van aanbodgericht. In het lesaanbod gaan de deelnemers aan de slag met hun persoonlijke, vaak zeer concrete leervragen. Doordat deelnemers zelf de regie hebben over hun leerproces, zijn ze gemotiveerder en vallen ze ook minder vaak voortijdig uit. Het feit dat de cursusgroepjes niet te groot zijn draagt bij aan de vooruitgang van de deelnemers: er is hierdoor meer ruimte voor persoonlijke begeleiding. Het groepsaspect van de cursussen draagt ook bij aan het succes. Door het persoonlijke contact met andere deelnemers, is er ruimte om ervaringen te delen over de problemen waar tegen aan wordt gelopen en welke frustraties dat meebrengt. Het kleinschalige karakter van de cursussen zorgt ervoor dat de deelnemers zich veilig voelen om dit met elkaar te delen. De deelnemers beseffen dat zij niet de enige zijn met deze problemen, dat anderen dezelfde drempels kennen en dat daarover gepraat mag worden. Dit alles draagt bij aan de motivatie om de cursussen te voltooien.

Een ander succes dat wordt genoemd is de **toename van het bewustzijn** over laaggeletterdheid in de gemeente. Ambtenaren, zorgprofessionals, welzijnswerkers, en professionals in de GGD en ggz hebben meer kennis over het bestaan van laaggeletterdheid. Met name bij de loketten in de bibliotheek heeft dit geleid tot een goed werkend doorverwijssysteem. Wanneer inwoners komen met een vraag over bijvoorbeeld de digitale overheid, een brief van de gemeente of hoe de gasrekening te betalen, signaleren de medewerkers van de bibliotheek de grotere leervraag en dankzij het netwerk dat zij hebben opgebouwd kunnen zij de inwoner doorverwijzen naar een passende cursus of activiteit. Behalve het bewustzijn bij de verschillende instanties en organisaties is ook het bewustzijn onder de bevolking gegroeid: er zijn bijvoorbeeld

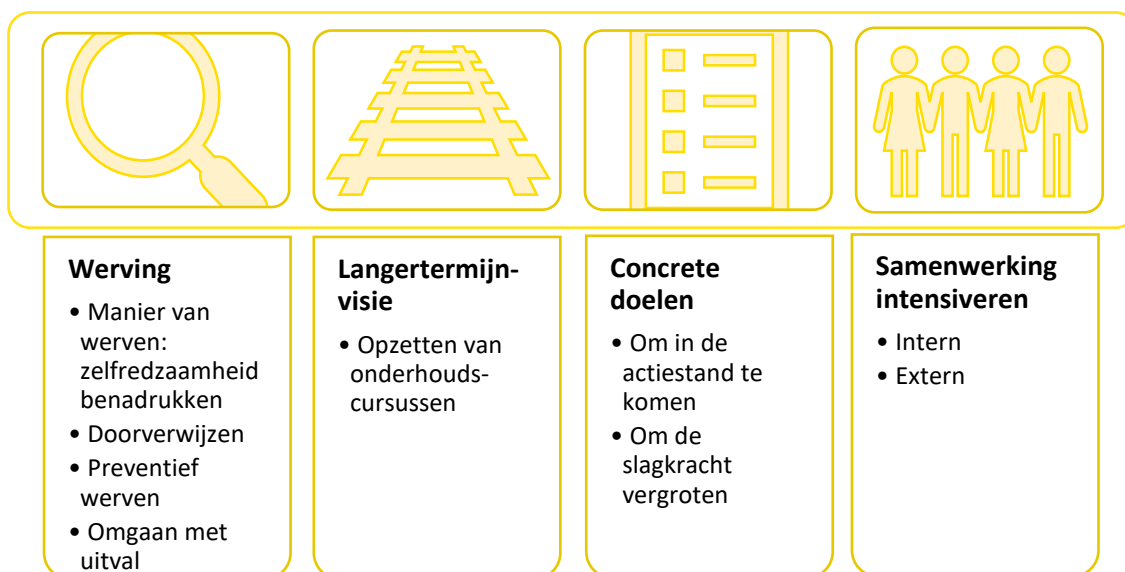
diverse aanmeldingen van vrijwilligers binnengekomen die willen ondersteunen bij cursusaanbod.

De **samenwerking** binnen de stuur- en werkgroep wordt ook meermaals benoemd als succes. Men weet welke rol iedereen speelt, wat er speelt bij elke partij, en hoe ze klaar kunnen vinden. Dit komt doordat binnen de vergaderingen van de stuur- en werkgroep het delen van kennis over lopende projecten en ontwikkelingen centraal staat.

10 Onderzoeksvraag 7: Ontwikkelpunten

Tijdens de interviews werd expliciet gevraagd welke aspecten van de aanpak nog ontwikkeling behoeven. In Figuur 6 worden de verbeterpunten in beeld gebracht.

Figuur 6. Ontwikkelpunten

Een eerste ontwikkelpunt is volgens de geïnterviewden de **werving**. Dit is al een belangrijk speerpunt in de aanpak, maar geïnterviewden waren van mening dat, om de juiste deelnemers te bereiken, er nog meer ingezet kan worden op de werving. Geïnterviewden noemden vier aspecten die aangepakt zouden kunnen worden.

Zo waren er een aantal ideeën over de *manier van werven*. Er werd geopperd meer in te zetten op de boodschap dat door deelname aan het formele lesaanbod de zelfredzaamheid en het zelfvertrouwen van de deelnemers groeit. Er zouden bijvoorbeeld interviews gehouden kunnen worden met deelnemers om hun ervaringen te delen om de drempel voor deelname bij potentiële deelnemers te verlagen.

Een tweede aspect dat genoemd werd, is het verbeteren van de *doorverwijzing* bij bijvoorbeeld ambtenaren, sociaal werkers en werkgevers. Er bestaan trainingen die ambtenaren helpen om laaggeletterde mensen te herkennen en vervolgens door te verwijzen, maar deze trainingen zouden meer structureel gegeven worden om het bewustzijn op peil te houden en de doorverwijzing blijvend te stimuleren. Bij instanties die al vaker met kwetsbare groepen in contact komen zou met name bij startende collega's er meer aandacht kunnen zijn voor het kweken van bewustzijn over laaggeletterdheid en het opdoen van ervaringen met het doorverwijzen.

Een derde aspect was het meer *preventief* werven bij jongeren. Hier wordt in de werving al op ingezet met nog uit te voeren camouflageaanbod. Deze focus zou nog verbreed kunnen worden door (vroegtijdig) schoolverlaters beter te volgen en te informeren. Ook in het lesaanbod zou de aansluiting met jongeren gemaakt kunnen worden, door de

cursussen aan te laten sluiten bij thema's die veel bij laaggeletterde jongeren spelen (bijvoorbeeld financiële problemen). De eerste stappen worden hier nu in gezet.

Een vierde aspect was het *omgaan met de uitval* van deelnemers. Hoewel de uitval bij het formele lesaanbod in de periode 2020-2022 niet hoog is (6.5% voor NT1-cursussen, 10% voor NT2-cursussen), is elke uitvaller ongewenst. De geïnterviewden noemden dat veelal het gevolg is van de multiproblematiek die speelt bij de deelnemers: er spelen bij deelnemers vaak, naast problemen met geletterdheid, ook andere problemen die te maken hebben met gezondheid, financiën of arbeidsmarktstatus. Het feit dat de doelgroep van laaggeletterden vaak aanvullende problemen ervaart, heeft volgens de geïnterviewden invloed op de uitval. Daarnaast is het ook een kwestie van communicatie: het is voor de deelnemers niet altijd even duidelijk dat de gemeente veel geld en tijd uittrekt voor het formele lesaanbod, waardoor de toewijding of het gevoel van verplichting niet bij alle deelnemers hoog is. De follow-up na het uitvallen van een deelnemer zou verdiept kunnen worden, bijvoorbeeld door in gesprek te gaan met een deelnemer, als het niet de docent is, dan kan dat ONS Welzijn bijvoorbeeld zijn. Om de reden voor uitval helder te krijgen en of een aanpassing in het aanbod mogelijk is. Hier zou meer inspanning op kunnen worden ingezet.

Een tweede ontwikkelpunt dat aan bod kwam in de gesprekken was dat er nagedacht kan worden over een **langetermijnvisie**, met name over de vraag van het al dan niet **opzetten van onderhoudscursussen**. Er werd opgemerkt dat sommige deelnemers al meerdere jaren deelnemen aan het formele lesaanbod. Zij maken dus geen (snelle) progressie in hun geletterdheid, maar onderhouden hun geleerde vaardigheden wel door langdurig deel te nemen aan de cursussen. Er was de wens om de vraag in hoeverre de cursussen van het formele lesaanbod bedoeld zijn voor onderhoud van geletterdheid te bediscussiëren. Ook is het de vraag hoe kosteneffectief de huidige opzet is met deelnemers die lang kunnen blijven deelnemen aan de cursussen. Mag je als gemeente verwachten dat deelnemers op een gegeven moment zelf hun geletterdheid bijhouden en in hoeverre en op welke manier moet de gemeente deze deelnemers faciliteren in het onderhouden? Er is noodzaak voor het ontwikkelen van een duurzaam en langdurig plan voor het verbeteren en onderhouden van taal-, reken- en digitale vaardigheden.

Een derde ontwikkelpunt dat naar voren kwam in de gesprekken is dat er momenteel **een gemis wordt ervaren aan concrete doelen** en een duidelijke opdracht. Men merkte op dat men op het punt is gekomen dat de basis voor de aanpak, namelijk de kennis, samenwerking en netwerk, gelegd is, en dat het nu tijd is om de doelen concreter in te vullen om zo slagen te gaan maken. Zoals een geïnterviewde het verwoordde: "Het is tijd om in de actiestand te komen". Dit ontwikkelpunt gold zowel voor de werk- als stuurgroep, maar kwam het sterkst naar voren in gesprekken met de stuurgroep. Het aanpakken van dit ontwikkelpunt begint volgens de geïnterviewden met het gezamenlijk nagaan wat de doelen zijn en hoe het behalen van deze doelen concreet eruit ziet. Als dit vastligt, kan vervolgens de voortgang geregistreerd en gemonitord worden, om uiteindelijk te kunnen evalueren of de doelen behaald worden. Om dit tot uitvoer te kunnen brengen noemde een aantal geïnterviewden dat de stuurgroepvergadering efficiënter ingericht konden worden. In plaats van alleen maar te richten op informatie-uitwisseling, zou er tijdens de vergaderingen meer gebrainstormd kunnen worden over de doelen en het uitwerken en plannen daarvan. Een voorwaarde hiervoor is dat voorafgaand

aan de vergadering belangrijke stukken ter informatie gedeeld worden en vooraf worden gelezen, zodat tijdens de vergadering de focus ligt op het opstellen van doelen en evalueren van de uitwerking daarvan. Een geïnterviewde stelde voor om regelmatig een soort heidag te organiseren, met als doel om als stuurgroep innovatieve en visionaire ideeën te kunnen uitwisselen over de aanpak van laaggeletterdheid in de gemeente.

Het laatste ontwikkelpunt dat tijdens de gesprekken genoemd werd, was dat **de samenwerking**, die al als plezierig wordt ervaren, **geïntensiveerd kan worden, zowel intern als extern**. Omdat de leden van de werk- en stuurgroep werkzaam zijn bij allerlei verschillende partijen die betrokken zijn bij het laaggeletterdheidsbeleid, ervaren sommige leden dat ieder op een eigen eilandje zit, ondanks de uitgebreide uitwisseling van kennis en ervaringen. De wens ligt er om door te groeien van samenwerken middels informatie-uitwisseling, naar gezamenlijk plannen maken en gezamenlijk projecten opzetten en uitvoeren. Naast intensievere interne samenwerking is bij een aantal geïnterviewden ook intensievere externe samenwerking gewenst. Dit wordt niet door iedereen ervaren: sommigen benoemen de breedte van het externe netwerk juist als een succesfactor. Andere geïnterviewden vragen zich af of alle belangrijke partijen momenteel aan tafel zitten, of dat er organisaties over het hoofd worden gezien. Ook vindt men dat samenwerking met andere gemeentes in de vorm van informatie-uitwisseling bevorderlijk zou kunnen zijn voor de aanpak. Verschillende gemeentes in de regio's draaien pilots m.b.t. laaggeletterdheid en een intensiever contact zou ertoe kunnen leiden dat effectieve programma's die al in andere gemeentes lopen ook in de gemeente Bernheze uitgerold kunnen worden.

11 Advies en aanbevelingen

Op basis van het evaluatieonderzoek zijn er een viertal aanbevelingen t.a.v de borging van de aanpak laaggeletterdheid in de gemeente Bernheze:

Aanbeveling 1: Doelen concretiseren

De doelen met betrekking tot het aanpakken van laaggeletterdheid zijn momenteel vrij abstract. Over het algemeen gaven betrokkenen dat de aanpak baat zou hebben bij een concretere invulling van de doelen. Dit zou de voortgang verbeteren, omdat het onder andere stimuleert tot het registreren, monitoren en regelmatig evalueren van de uitvoering. Hiermee wordt ook de slagkracht vergroot. Het is dus de aanbeveling om de doelen te concretiseren. Dit zou kunnen verlopen als een cyclisch proces:

- De stuurgroep gaat brainstormen over de doelen m.b.t. laaggeletterdheid op een abstract niveau. Hierbij worden innovatieve en visionaire ideeën niet geschuwd. Hier zou apart tijd voor gemaakt moeten worden, door bijvoorbeeld een heidag te organiseren.
- Vervolgens worden deze abstracte doelen verder geconcretiseerd. Er wordt, wellicht in samenwerking met de werkgroep, nagedacht over hoe de abstracte doelen concreet te meten zijn en met welke indicatoren te evalueren valt of de doelen zijn gehaald. Hiervoor zouden bijvoorbeeld Key Performance Indicators (KPI's) opgesteld kunnen worden
- Vervolgens gaat de werkgroep aan de slag met hun opdracht om deze concrete doelen uit te voeren en de voortgang te registreren en te monitoren. Deze voortgang wordt teruggekoppeld aan de stuurgroep
- De stuurgroep evalueert aan de hand van voortgangsrapportage van de werkgroep of de doelen behaald zijn en stelt de doelen bij op basis van deze evaluatie

Aanbeveling 2: Samenwerking intensiveren

Hoewel de samenwerking als prettig wordt ervaren, is het duidelijk dat er de wens bestaat om zowel de interne en externe samenwerking te intensiveren.

De interne samenwerking staat momenteel in het teken van kennisuitwisseling. Hierdoor weten alle partijen van elkaar waar ze mee bezig zijn en welke ontwikkelingen er zijn. Er zijn korte lijntjes tussen de partijen, wat de doorverwijzing bevordert. Men geeft aan dat het nu wel tijd is om een stap te maken in de samenwerking van informatie met elkaar delen naar gezamenlijk aan de opdracht werken door gezamenlijk plannen te maken en projecten opzetten en uitvoeren. Dit zou als volgt tot stand kunnen komen:

- De opzet van de stuur- en werkgroepvergadering veranderen. Het uitwisselen van kennis en ontwikkeling vindt plaats voorafgaand aan de vergadering, doordat elke partij een korte schriftelijke update geeft die alle leden voor de vergadering lezen. Hierdoor ontstaat er tijdens de vergadering tijd om gezamenlijk na te denken over eventuele problemen die spelen of nieuwe ideeën en projecten die opgezet kunnen worden

Wat betreft de samenwerking met externe partijen is er bij sommigen behoefte om na te gaan of er contacten zijn gelegd met alle relevante organisaties en instanties, om vervolgens intensievere samen te kunnen werken. Daarnaast speelt het idee om meer samen te werken met andere gemeentes om ervaringen wat betreft de aanpak van laaggeletterdheid uit te wisselen. De aanbevelingen zijn als volgt

- Controleer of alle belangrijke organisaties aan tafel zitten met betrekking tot het werven van deelnemersgroepen en het organiseren van activiteiten. Wanneer de juiste partners aan tafel zitten, kunnen er gezamenlijke projecten opgezet worden.
- Het opzetten van (formele) uitwisselingmomenten met andere gemeentes. Andere gemeentes hebben beleid voor de aanpak laaggeletterdheid geformuleerd en er lopen projecten om bepaalde doelgroepen te bereiken. Door regelmatig een formeel overlegmoment te organiseren, kan kennis uitgewisseld worden en kan de gemeente Bernheze zelf effectieve projecten implementeren of regionaal samenwerken in projecten die al lopen.

Aanbeveling 3: Focus op doelgroep A en C 'Werkenden 50+' en 'Werkenden 30-50'

Uit de evaluatie blijkt dat de doelgroepen A 'Werkenden 50+' en C 'Werkenden 30-50' nog onvoldoende deelnemen in het formele lesaanbod, hoewel deze doelgroepen wel voorkomen in de populatie laaggeletterden in Bernheze. Er kan meer ingezet worden op de werving van deze doelgroepen. Momenteel wordt hier al voorzichtig aan gewerkt, bijvoorbeeld door de samenwerking met het leerwerkloket met het UWV om vanuit daar deelnemers door te verwijzen naar het lesaanbod.

De Handreiking Doelgroepenanalyse¹¹ geeft een algemeen overzicht over het bereiken van deze twee doelgroepen, inclusief randvoorwaarden bij het organiseren van educatie-

¹¹ Groot, A., & Fond Lam, J. (2020). Handreiking Doelgroepenanalyse. [Link](#).

aanbod, organisaties die betrokken kunnen worden bij de werving, motivatie-aspecten die deze doelgroep overhaalt om een cursus te volgen en voorbeelden van aanbod.

Aanvullend daaraan geldt het volgende advies specifiek voor de gemeente Bernheze:

- Tijdens de gesprekken kwam naar voren dat bedrijven incidenteel bij het IBN aankloppen voor een praktijkverklaring voor een werknemer. Dit is een moment van doorverwijzing voor andere activiteiten en/of cursussen om de geletterdheid te bevorderen. De banden met IBN zouden geïntensiveerd kunnen worden om de doelgroepen A en C 'Werkenden 50+' en 'Werkenden 30-50' beter te kunnen bereiken. Het is bijvoorbeeld een mogelijkheid om de trainingen over het herkennen en doorverwijzen van laaggeletterden, die nu al door ambtenaren van de gemeente worden gevolgd, ook aan te bieden aan medewerkers van het IBN.
- Ook het contact met werkgeversservicepunt (WSP) zou verdiept kunnen worden om projecten op te zetten die de bewustwording van laaggeletterdheidsproblematiek onder werkgevers te vergroten, en zo herkennen en uiteindelijk doorverwijzen van laaggeletterde werknemers te verbeteren.
- Voorheen was er in de stuurgroep ook iemand uit het bedrijfsleven aanwezig. Deze is door personeelwisselingen uit de stuurgroep getreden. Een mogelijkheid zou zijn om weer een dergelijk contactpersoon vanuit het bedrijfsleven te installeren in de stuurgroep, zodat dit perspectief ook meegenomen wordt.

Aanbeveling 4: Aanscherpen werving en lesaanbod voor doelgroep E 'Jongeren' (< 30)

Ook doelgroep E 'Jongeren' is ook ondervertegenwoordigd in het bereik en deelnam aan aanbod (formeel en non-formeel). In de werving wordt momenteel specifiek ingezet om deze jongeren te bereiken door camouflagecursussen te organiseren over specifieke thema's die bij jongeren spelen. Ook zijn er contacten met jongerenwerkers die helpen met de werving middels doorverwijzing. Een uitgebreid, algemeen advies over het bereiken van deze doelgroep is te vinden in de Handreiking Doelgroepenanalyse¹². Daarnaast zijn er de volgende specifieke aanbevelingen voor de gemeente Bernheze over het bereiken van deze doelgroep:

- De samenwerking met scholen kan geïntensiveerd worden. Scholen hebben veelal zicht op kwetsbare jongeren, maar verliezen hen uit het oog zodra ze de school verlaten. Dankzij nauwere samenwerking zouden deze jongeren preventief geïnformeerd kunnen worden en doorverwezen naar relevante cursussen. Hetzelfde geldt voor het Regionaal Meld- en Coördinatiepunt (RMC) Voortijdig Schoolverlaters.
- Geïnterviewden gaven aan dat laaggeletterdheidsproblematiek zich bij jongere vaak uit in financiële problemen. Hiervoor kloppen zij aan bij de gemeente of de bank. Dit zijn momenten van doorverwijzing. Door ambtenaren op deze loketten of bankmedewerkers trainingen aan te bieden om laaggeletterdheid bij specifiek jongeren te herkennen, kan er beter doorverwezen worden.
- Het lesaanbod zou aangepast kunnen worden om aan te sluiten bij de specifieke (met name financiële) vraagstukken die spelen bij jongeren. In de werving wordt dit al gedaan met gethematiseerde camouflagecursussen. In het lesaanbod zou deze focus ook gelegd kunnen worden.

¹² Groot, A., & Fond Lam, J. (2020). Handreiking Doelgroepenanalyse. [Link](#).

12 Bijlage I – Overzicht aanpak laaggeletterdheid¹³

In het Uitvoeringsplan laaggeletterdheid zijn verschillende bekostigingsscenario's gemaakt met activiteiten die horen bij het scenario 'basisaanbod', het scenario 'extra incidentele aanbod' en het scenario 'optimale incidentele aanbod'. Uiteindelijk is er gekozen voor het scenario 'extra incidentele aanbod' (activiteit 1 tot en met 9).

	Activiteit	Uitvoerder	Aanbod
Integrale aanpak en regie	1. Inhoudelijke ondersteuning/ advisering gemeente	Zet een punt.../CINOP	Extra aanbod
	2. Taalpunt (verwijspunt voor basisvaardigheden)	Bibliotheek	Basisaanbod
	3. Monitoring	Stuurgroep	Basisaanbod
Aanbod	4. Inzet ONS Welzijn voor extra werving NT1 en maatschappelijke ondersteuning	ONS Welzijn	Extra aanbod
	5. Uitbreiding lesaanbod NT1	ROC De Leijgraaf	Basisaanbod
	6. Optimalisering lesaanbod NT1/ NT2 incl. trajecten voor jongeren	ROC De Leijgraaf	Extra aanbod
	7. Uitbreiding Taalcafé (NT2) o.a. voor doorstroom IBN (sociale werkvoorziening)	ONS Welzijn	Extra aanbod
Werving	8. Inzet ONS Welzijn voor extra werving NT1 en maatschappelijke ondersteuning middels uitrol camouflagecursussen (5 cursussen 6-8 weken) voor werving NT1	ONS Welzijn	Extra aanbod
	9. Extra wervingscampagne NT1 (KLASSE!)	Stuurgroep	Extra aanbod
Bewustwording en PR	10. Vergroten bewustwording laaggeletterdheid en toegankelijker maken van de communicatie door realisatie van een testpanel met deelnemers	Gemeente Bernheze/ Zet een Punt.../ regionale uitwisseling	Optimaal aanbod
Aanpak bedrijfsleven	11. Aanpak laaggeletterdheid in het bedrijfsleven (pilots/ kweekvijver-trajecten) + samenwerking met IBN intensiveren	Stuurgroep/ WSP	Optimaal aanbod

¹³ Gemeente Bernheze (2020). *Uitvoeringsplan aanpak laaggeletterdheid Bernheze 2020-2022*

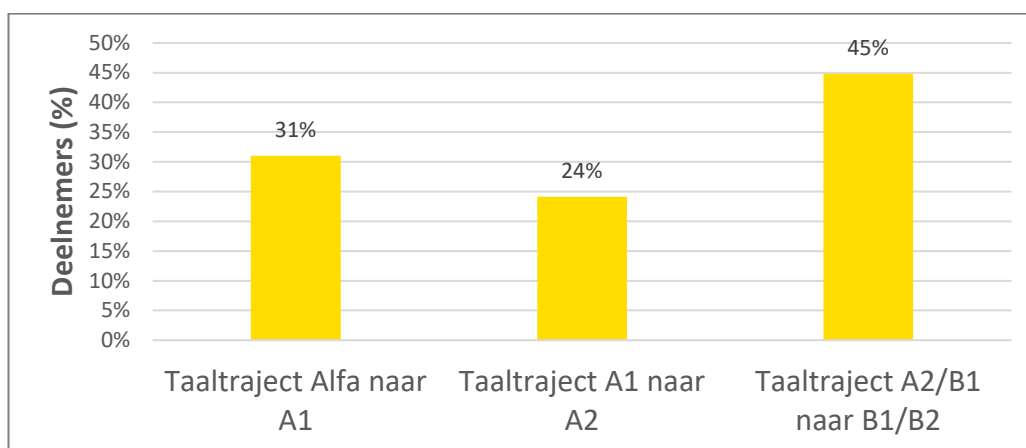
13 Bijlage II - Werving en deelnemersaantallen lesaanbod NT2

Er wordt door ONS Welzijn een aantal activiteiten georganiseerd om NT2'ers te ondersteunen in het leren van Nederlands en eventueel door te verwijzen naar het formele lesaanbod. Een voorbeeld is het Taalcafé, waar NT2'ers aangemoedigd wordt om het Nederlands te oefenen door te spreken, lezen en te schrijven. In de periode 2020-2021 waren er 56 deelnemers aan het Taalcafé. NT2'ers kunnen ook deelnemen aan de leeskring, waar Nederlandse literatuur gezamenlijk (met NT1'ers) gelezen wordt. Met het project Sleutelpersonen worden statushouders ingezet om andere statushouders te ondersteunen met onder andere de Nederlandse taal. Vanuit Vluchtelingenwerk worden statushouders in het project Taalmaatje gekoppeld aan een taalcoach die hun helpt het Nederlands te leren. Behalve deze activiteiten is er ook een testpanel opgericht van 8 statushouders dat ingezet wordt om informatie bedoeld voor NT2'ers te testen op begrijpelijkheid en toegankelijkheid.

Er worden in de gemeente Bernheze verschillende formele cursussen aangeboden aan NT2'ers. De verplichte cursussen voor inburgeraars worden hier buiten beschouwing gelaten. Capabel Taal organiseert drie cursussen voor de doelgroep NT2. Dit zijn:

- Taaltraject Alfa naar A1
- Taaltraject A1 naar A2
- Taaltraject A2/B1 naar B1/B2

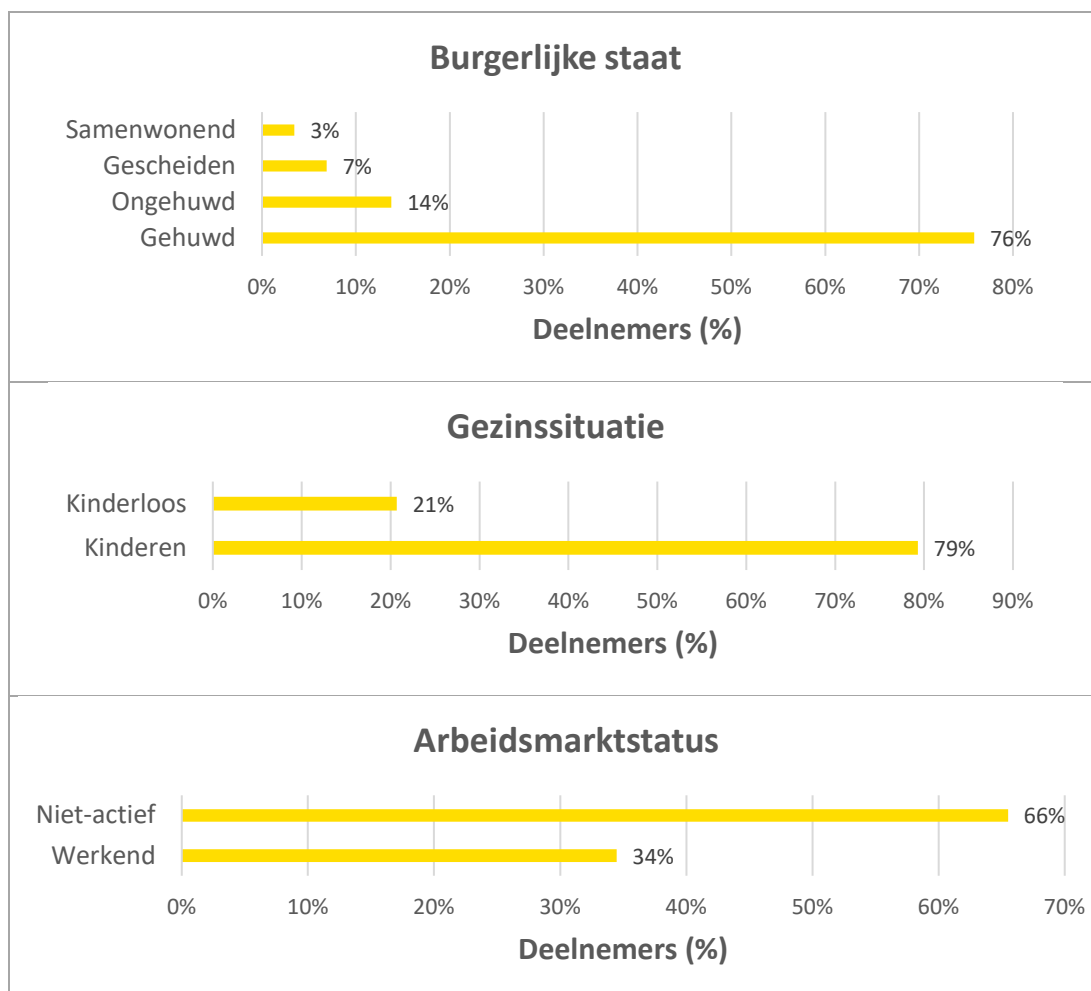
In de periode 2020-2022 waren er in totaal 29 deelnemers aan deze cursussen NT2. Deze waren vrij regelmatig verdeeld, respectievelijk me 9, 7 en 13 deelnemers, onder de verschillende cursusniveaus, zoals te zien in onderstaande figuur.

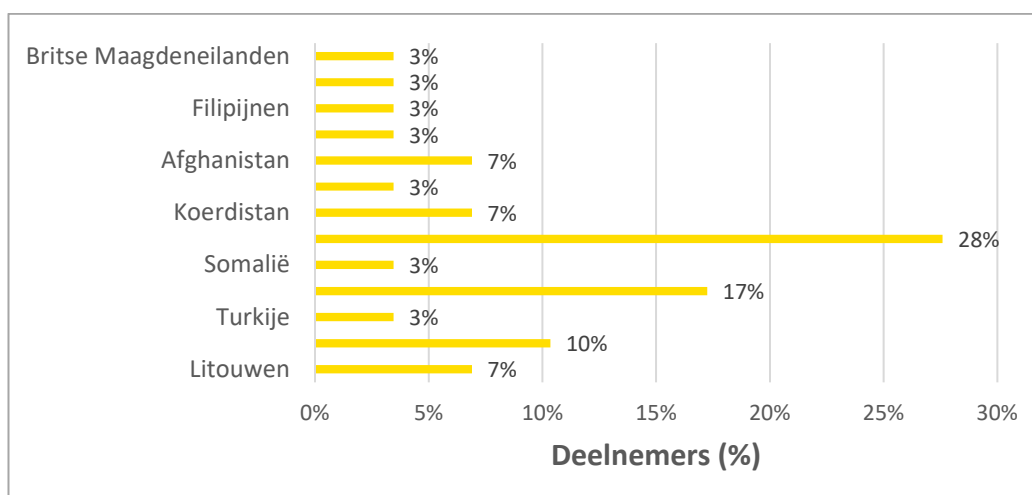
Het grootste gedeelte van de deelnemers was vrouw (62%) en een kleiner gedeelte man (34%). Van 3% van de deelnemers was de gender onbekend. 69% van de deelnemers was 30-50 jaar, en respectievelijk 17% en 14% was jonger dan 30 of 50-65 jaar. Er waren geen deelnemers van 65 jaar of ouder.

Onderstaande figuur toont een aantal achtergrondkenmerken van de deelnemers. Verreweg het grootste gedeelte van de deelnemers is gehuwd (76%) en hebben kinderen

(79%). Twee-derde van de deelnemers is niet actief in de arbeidsmarkt (66%), en één-derde heeft een baan (33%).

De achtergrond van de deelnemers is zeer divers, zoals te zien is in onderstaande figuur. De belangrijkste te onderscheiden groepen zijn Syriërs (28%), Eritreeërs (17%) en Polen (10%). Verder zijn er gelijke groepen Afghanen, Koerden en Litouwers (7% elk).

14 Bijlage III – Taalkaart gemeente Bernheze